

Bartłomiej Alberski

Politechnika Wrocławska
bartlomiej.alberski@pwr.edu.pl
ORCID: 0000-0002-9099-6627

Hubert Jankowski

Uniwersytet Warszawski
hd.jankowski@uw.edu.pl
ORCID: 0000-0001-7120-9889

UZUPEŁNIANIE ZASOBU NAZW ŻEŃSKICH W SŁOWOSIECI – PRZPADEK *BISKUPKI* ORAZ INNYCH NAZW KOBIET W ŻYCIU RELIGIJNYM I INSTYTUCJACH WYZNANIOWYCH

1. WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie pola semantycznego dotyczącego kobiet w życiu religijnym i instytucjach wyznaniowych. Zaprezentujemy opis potwierdzonych w uzusie jednostek leksykalnych w największym polskim słowniku relacyjnym – Słowosieci. W pierwszej części scharakteryzujemy Słowosieć i przyjęte rozumienie feminatywów wraz ze sposobem ich opisu. Następnie przedstawimy prowadzone prace leksykograficzne dotyczące właśnie religijnego pola semantycznego. Omówimy nazwy często spotykane, formy rzadsze i potencjalne. Zastanowimy się, w jaki sposób na poziomie leksyki manifestuje się współcześnie (oraz będzie manifestować się w przyszłości) większe zaangażowanie kobiet w życie i struktury związków wyznaniowych, tj. jakie istnieją w tym obszarze luki leksykalne i jak mogą one się zapełnić.

2. FEMINATYWA W UJĘCIU SZEROKIM I WĄSKIM

W literaturze przedmiotu funkcjonują dwa ujęcia feminatywów, słowotwórcze i semantyczne. Ujęcie pierwsze, węższe, uznaje za feminatywa derywaty nazw męskorodzajowych nazywające kobiety ze względu na ich zawód, zajmowane stanowisko

czy posiadany tytuł oraz mające tzw. żeńskie końcówki, czyli morfologiczne wyznaczniki żeńskości (np. *-k-*, *-ic-/yc-* itd.). W ten sposób feminatywa badała lub opisywała wielu znakomitych badaczy i badaczek, m.in. Grzegorzyczkowa i Puzynina (1984), Małocha (2015, 2018) oraz Łaziński (2006).

Ujęcie wąskie jest bardzo popularne przede wszystkim w dyskursie publicznym. Jeśli mówimy o tzw. sporze o feminatywa (por. Jankowski 2022), to mówimy o dyskusji dotyczącej jedynie żeńskorodzajowych nazw zawodów i tytułów. Co więcej – jedynie tych rzadziej spotykanych (Hołojda 2013; Zachorska 2023), a więc o niższej frekwencji.

W szerszym ujęciu rozpatrujemy feminatywa jako kategorię semantyczną. Będziemy więc określali tym terminem nie tylko wszystkie nazwy, które włączylibyśmy we wcześniejszym ujęciu, lecz także o wiele więcej – taka kategoria będzie zawierała wszystkie nazwy osobowe określające kobiety. Pojawią się w niej zatem zarówno derywaty nazw męskorodzajowych (*dyrektorka*, *ministra*), jak i nazwy niepochodzące od męskich podstaw słowotwórczych (*zakonnica*, *matka*) lub takie o niejasnej proveniencji (*blondynka*, *optymistka*¹).

W związku z tym, że Słowosieć bada i rejestruje relacje między jednostkami nie tylko na poziomie słowotwórczym, lecz także na poziomie semantycznym, to właśnie to drugie, szersze podejście wydaje się lepiej odpowiadać naszym potrzebom. Co więcej – rozwiązujemy w ten sposób problem dotyczący derywowanych feminatywów o niejasnej podstawie słowotwórczej, która może być zarówno nazwą osobową rodzaju męskiego, jak i nieosobowym rzeczownikiem (*racjonalizm* dla *racjonalistki*), czasownikiem (*spawać* dla *spawaczki*) lub przymiotnikiem (*piękny* dla *piękni*) (zob. tabela 1). Niezależnie więc od obecności morfologicznego wyznacznika żeńskości lub jego braku (por. *wamp*) oraz podstawy słowotwórczej będziemy uznawali za feminatywa wszystkie nazwy osobowe określające kobiety.

Choć w tradycji leksykograficznej zdaje się dominować podejście faworyzujące nazwy męskie jako podstawy słowotwórcze nazw żeńskich, to przyjmowanie tej tendencji *a priori* uznajemy za nieadekwatne. Istnieje bowiem szereg jednostek o odmiennej motywacji, np. *pracznica*, *sprzątacznica*. Można również wskazać te o podwójnej motywacji, np. *zamiataczka* ‘kobieta zamiatacz’ lub ‘kobieta, która zamiata’. I takie postawienie sprawy jest również obecne w literaturze (por. Grzegorzyczkowa, Puzynina 1984: 364). Więcej piszemy o tym w dalszej części tekstu.

¹ Choć leksemy te wyglądają jak derywaty nazw męskorodzajowych (*blondyn*, *optymista*), trudno jednoznacznie stwierdzić, czy od nich pochodzą, czy może jednak są derywowane równoległe z nimi bezpośrednio od innych podstaw słowotwórczych (*blond*, *optymizm*).

3. SŁOWOSIEĆ – POLSKI WORDNET

Budowę Słowosieci rozpoczęto w 2005 roku na Politechnice Wrocławskiej, a prace nad nią trwają do dziś. Z początkowego zasobu obejmującego niecałe 12 tys. sensów (11907) w wersji 1.0 opublikowanej w 2008 roku rozrosła się do niemal 300 tys. sensów (297540) w wersji 5.0 z roku 2024. Choć dochodziło do wielu zmian, np. struktury relacji, standardów opisu czy udostępnionego sposobu przeglądania zasobu, to zasadnicze założenia pozostały bez zmian. Słowosieć ma charakter deskryptywny i posługuje się relacyjnym paradygmatem znaczenia, przy czym „lexical units [...] are the basic building blocks of the wordnet” (Piasecki i in. 2009: 25, zob. też Derwojedowa i in. 2008; Maziarz i in. 2013). Synonimiczne jednostki leksykalne tworzą synsety („sets of synonyms”, Miller 1995: 39). I właśnie to stanowi zasadniczą różnicę w podejściu do budowania wordnetu przez zespół Słowosieci i zespół Princeton WordNet (PWN, zob. Miller 1985). PWN powstał w Cognitive Science Laboratory na Uniwersytecie w Princeton w 1985 roku i stanowi pierwszy, a zarazem najważniejszy wordnet na świecie: jest to, jak głosi podtytuł artykułu Christine Fellbaum z 1998 roku, „the mother of all wordnets” (Fellbaum 1998). Miller zakładał istnienie prymarnych konceptów reprezentowanych przez dane synsety, na które wtórnie składają się zestawy synonimów: „These synonym sets (synsets) do not explain what the concepts are; they merely signify that the concepts exist” (Miller 1990; zob. też Miller, Fellbaum 2007); co więcej, „people who know English are assumed to have already acquired the concepts, and are expected to recognize them from the words listed in the synset” (Miller i in. 1990: 5–6).

Podsumowując, Słowosieć to największy polski wordnet, a obecnie największy wordnet na świecie. Jednostki leksykalne stanowiące podstawowy budulec zasobu są zorganizowane za pomocą relacji synonimii w synsety, a inne typy relacji dodatkowo opisują tak uporządkowane jednostki na obu poziomach: synsetów i jednostek. Tym samym realizują „topological concept of meaning”, gdzie znaczenie jednostki jest definiowane przez sieć relacji, w które dana jednostka wchodzi (Piasecki 2009; Maziarz i in. 2013).

3.1. Fematywa w Słowosieci. Stan obecny

Jednym z najważniejszych narzędzi opisu fematywów na poziomie słotwórczym jest w Słowosieci relacja żeńskości. To relacja łącząca pojedyncze jednostki (a więc nie całe synsety) – nazywający kobietę derywat z jego męskorodzajowym odpowiednikiem uznawanym za podstawę słotwórczą. Niestety wskazanie tej podstawy nie zawsze jest oczywiste (z powodów wspomnianych we wcześniejszej części tekstu). Relacja żeńskości była dotychczas przyporządkowywana do jednostek dość arbitralnie, jedynie na podstawie obecności morfologicznego wyznacznika żeń-

skości w danym leksemie. Co więcej, relacja żeńskości była uznawana za wystarczającą w takim sensie, że feminatywum połączone nią z podstawą słowotwórczą nie było oznaczane innymi relacjami słowotwórczymi ani semantycznymi – apriorycznie zakładano, że dotyczą go te same relacje, co podstawy. Obecnie zwraca się większą uwagę na precyzję opisu (o czym będzie mowa w dalszej części tekstu).

Zasób nazw żeńskich w Słownosieci jest ciągle uzupełniany. Opisane w dalszej części metody obserwacji zdecydowanie potwierdzają coraz prężniejszy rozwój tej kategorii. Jest to z jednej strony konsekwencja naturalnego rozwoju języka (Osińska-Szymańska, Preuhs 2022), z drugiej zaś tendencja wzmocniana przez żywą dyskusję polityczno-światopoglądową, dotyczącą nie tylko języka, lecz także roli i obecności kobiet w życiu publicznym w ogóle (por. Jankowski 2022). Używanie lub nieużywanie feminatywów, poza po prostu nazywaniem elementów rzeczywistości, może być zajęciem stanowiska we wspomnianej dyskusji, ale też deklaracją światopoglądową². Używanie feminatywów, również w ramach tej dyskusji, zwiększa ich widoczność, wzmacnia obecność w dyskursie, przez co oswoja z nimi (nawet jeśli przedstawiane są w świetle negatywnym) i zwiększa prawdopodobieństwo dalszego ich reprodukowania w kontekstach również całkowicie neutralnych i naturalnych (niemetajęzykowych). Z punktu widzenia Słownosieci kluczowe jest więc rejestrowanie wszystkich tych popularyzujących się jednostek – jest to konieczne, by lepiej przetwarzać język naturalny.

3.2. Koncepcje zmiany opisu

Prace uwzględniające nowe jednostki leksykalne, w szczególności feminatywa będące przedmiotem tego tekstu, są prowadzone dwutorowo. W pierwszej kolejności uzupełniamy zasób relacji o nowe podtypy, które podwyższają jakość opisu zwiększając jego precyzję. To tzw. wariant małych zmian. Drugi wariant zakłada gruntowne zagęszczenie sieci relacji. Dotychczas relacja żeńskości była uznawana za wystarczającą. A obecnie w wybranych polach semantycznych wprowadzamy inne relacje, np. relację hipo-hiperonimii. Celem jest podwyższenie jakości NLP dzięki zagęszczeniu sieci relacji, co poprawi jakość opisu coraz częściej pojawiających się feminatywów (Bevilacqua i in. 2020).

3.2.1. Wariant małych zmian

Ze względu na obecne rozwiązanie derywacyjnych zależności między formami męskimi i żeńskimi, w szczególności w przypadku pochodzenia form męskich od żeń-

² Warto tu przywołać choćby wypowiedź dziennikarki Agnieszki Gozdyry opublikowaną w komentarzu na portalu Facebook: „Jestem dziennikarzem lub dziennikarką, wolę być panią redaktor niż redaktorką [...]. Jako polonistka i magister (!!) z dyplomem językoznawcy (znów!) sprzeciwiam się ośmieszaniu języka [...]” (pisownia oryginalna).

skich, chcemy zaproponować analogiczną do relacji żeńskość relację męskość. Powiązywałaby ona jednostki typu *gwiazdor* z podstawą słowotwórczą *gwiazda*.

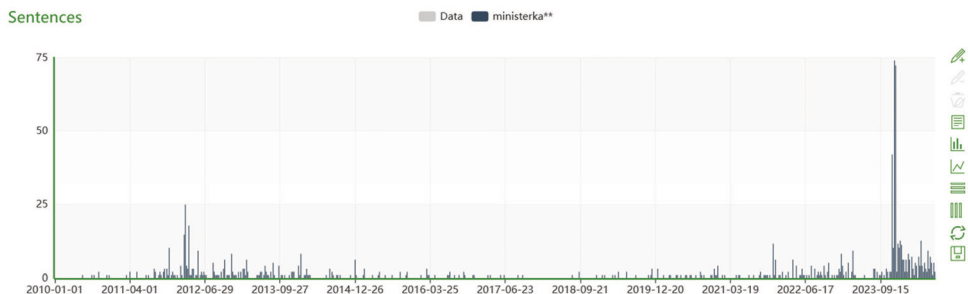
Ponadto obserwacja takich typów derywatów, jak nazwy osób o pewnych cechach wyglądu (*blondynka*), psychicznych (*nerwuska*) lub o określonych poglądach (*kreacjonistka*) może sugerować, że warto byłoby dodać nowe typy relacji. Stanowiłyby one podtypy istniejącej już w Słownosieci relacji semantycznej, tj. *nosiciela stanu/cechy*. Jest to relacja łącząca derywat rzeczownikowy lub przymiotnikowy z jego rzeczownikową lub przymiotnikową podstawą słowotwórczą. Derywat nazywa coś, co znajduje się w określonym stanie lub ma jakąś charakterystyczną cechę, a podstawa nazywa ten stan lub cechę. Wprowadzone podtypy dookreślałyby, czy chodzi o cechę fizyczną, mentalną lub określony światopogląd.

Obecne rozwiązanie w postaci uznania relacji żeńskość za wystarczającą do opisu sensu nie wyklucza opisywania za pomocą innych relacji. Zatem zagęszczenie relacji przy pomocy odpowiednich, analogicznych jednostek podniosłoby precyzję opisu, przykładowo *spawaczka1* może mieć hiperonim *robotnica2*, co byłoby analogiczne do opisu męskorodzajowego *spawacza1* z hiperonimem *robotnik1*. Warto w sposób automatyczny sprawdzić, ile powstałoby takich analogicznych, równoległych drzew hipo-hiperonimicznych, gdzie zasadnicza różnica byłaby różnicą rodzaju gramatycznego, i na podstawie tej obserwacji podjąć dalsze decyzje dotyczące metody opisu.

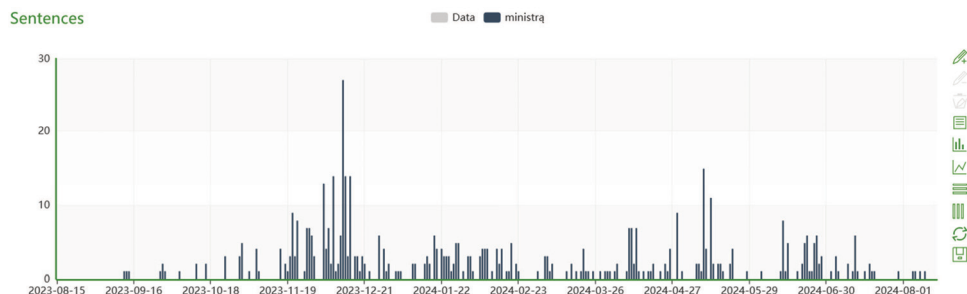
3.2.2. Wariant dużych zmian

Przyjęcie formy męskiej jako generycznej do opisu grup ludzi składających się z obu płci jest uzasadnione leksykograficznie ze względu na fizyczne ograniczenia objętości leksykonu. Jednocześnie ze względu na rosnącą popularność feminatywów i wzrastającą liczbę konkurencyjnych wariantów coraz trudniej utrzymać decyzję o nieopisywaniu feminatywów jako osobnych form hasłowych, por. wykresy 1 i 2 przedstawiające tendencję występowania form *ministerka* i *ministra* w latach 2010–2024. Oba wykresy wygenerowano za pomocą wyszukiwarki MONCO – <https://monco-pl.clarin-pl.eu/>.

Wykres 1

Wykres 2

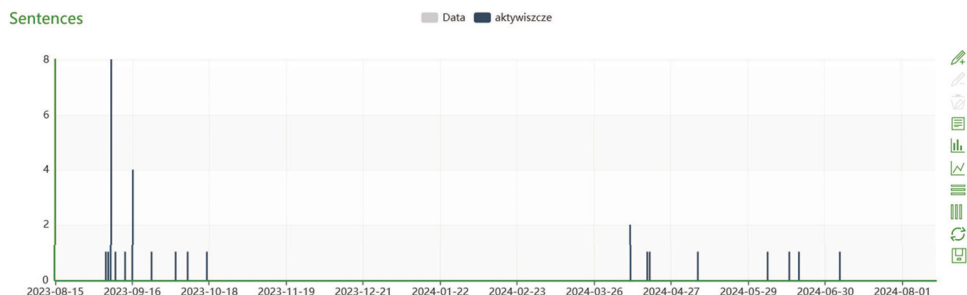
Wykres 2 prezentuje formę zależną (narzędnika) z powodu braku możliwości przeszukiwania po lemacie *ministra*. Zresztą warto byłoby to umożliwić, ponieważ wyników tylko tej jednej formy zależnej jest ponad 800, co pokazuje jej produktywność.

Poza wymiarem ideologicznym jest to zjawisko wpisujące się w strategię feminizacji³, będącej jednym z narzędzi języka inkluzywnego, którego stosowanie zaleca również Unia Europejska (zob. Brochure on Inclusive Communication in GWC 2018⁴, Kołodziejek 2022). Warto o tym wspomnieć, ponieważ dowodzi to znaczącej zmiany uzusu w zakresie feminatywów, która poza wymiarem społecznym zyskuje również systemowe wsparcie.

Wzbogacenie sposobu opisu nazw osobowych o nowe wzorce derywacyjne zwiększy precyzję opisu jednostek i ułatwi ujmowanie nowych zjawisk językowych, jak pojawiające się formy neutralne, zob. wykres 3.

Odejście od systemowego łączenia feminatywum z domniemaną męską podstawą słowotwórczą *per default* poprawi precyzję opisu. Przykładowo w Słownosieci

Wykres 3

³ „Uzgadnianie rodzaju gramatycznego z rodzajem naturalnym w odniesieniu do konkretnej kobiety lub grupy kobiet” (Tomaszewska, Jamka 2024: 2).

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/inclusive-comm-gsc> [dostęp: 15.11.2024].

aktywistka jest obecnie połączona relacją żeńskości z podstawą słowotwórczą *aktywista*, który z kolei jest połączony z jednostką *aktyw* relacją derywacyjności. Słowosieć aktualnie nie odnotowuje jednostki *aktywiszcz*, bo to jednostka stosunkowo nowa, o nieustabilizowanym jeszcze statusie. Wprowadzenie do Słowosieci relacji męskości, która byłaby analogiczna do relacji żeńskości, umożliwiłoby zmianę opisu derywacyjnych zależności między tymi jednostkami. To *aktyw* stanowiłby podstawę słowotwórczą dla jednostki *aktywista* (połączonej relacją męskości) i jednostki *aktywistka* (połączonej relacją żeńskości). W przyszłości umożliwiłoby to również połączenie jednostki *aktywiszcz* z podstawą *aktyw* za pomocą ewentualnej relacji neutralności. Obecnie możliwe połączenie sensu *aktywiszcz* relacją derywacyjną z jednostką *aktywista* miałyby charakter arbitralny i nie oddawałoby rzeczywistej relacji derywacyjnej.

Obecnie relacja żeńskości zwalnia z łączenia relacjami na poziomie synsetów, ale tam, gdzie byłoby to możliwe, połączenie dostępnymi relacjami na poziomie synsetów zwiększyłoby precyzję NLP. Przykładowo *astronautka* może mieć analogiczne hiperonimy do astronauty: *eksploratorka* i *pilotka*, które różnią się jedynie rodzajem od *eksploratora* i *pilota*. Jednocześnie dla zachowania informacji o podobieństwie semantycznym i morfologicznym między jednostkami różniącymi się wyłącznie rodzajem gramatycznym zachodziłaby dwustronna relacja morfosemantyczna rodzaju. Nie istniałoby więc ryzyko tworzenia oderwanych od siebie równoległych drzew hipohiperonimicznych, bo każda odpowiednia para jednostek byłaby połączona dwustronną relacją informującą o podobieństwie semantycznym i różnicy rodzaju. Zarazem każdorazowo wskazywana byłaby właściwa podstawa słowotwórcza. Nie jest bowiem tak, że większość typów feminatywów pochodzi jednoznacznie od form męskich – aż ¾ może być derywowana od innych podstaw słowotwórczych, zob. tabelę 1.

Tabela 1 (źródło: Alberski, Jankowski 2025 – w druku)

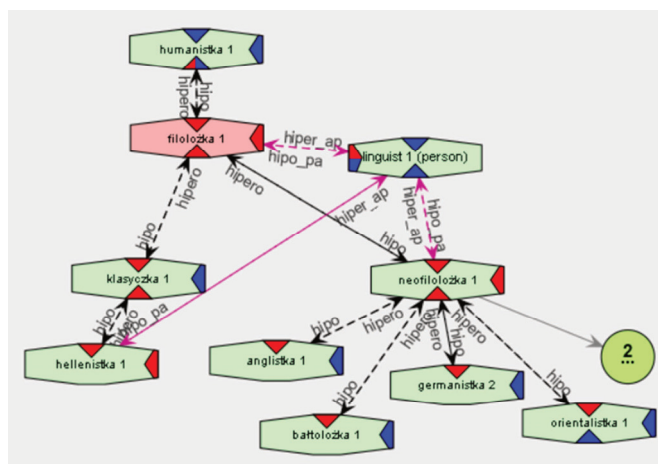
Typ derywatu pochodzące od maskulatywów		Derywaty modyfikacyjne		Derywaty mutacyjne
		pochodzące od rzeczowników niebędących maskulatywami	pochodzące od czynności	
nazwy	nazwy zawodów <i>spawaczka</i>			<i>spawać => spawacz, spawaczka</i>
	nazwy stanowisk <i>dyrektorka</i>	<i>dyrektor</i>		
tytuły	tytuły zawodów <i>techniczka</i>	<i>technik</i>		
	tytuły naukowe <i>doktorka</i>	<i>doktor</i>		
	tytuły wojskowe <i>plutonowa</i>		<i>pluton => plutonowy, plutonowa</i>	

Typ derywatu pochodzące od maskulatywów		Derywaty modyfikacyjne		Derywaty mutacyjne
		pochodzące od rzeczowników niebędących maskulatywami	pochodzące od czynności	
funkcje	funkcje społeczne <i>chrzestna</i>		<i>chrzest => chrzestny, chrzestna</i>	
	funkcje publiczne <i>radna</i>		<i>rada => radny, radna</i>	
cechy	cechy wyglądu <i>blondynka</i>		<i>blond => blondyn, blondynka</i>	
	cechy charakteru <i>nerwuska</i>		<i>nerwy => nerwus, nerwuska</i>	
wyznawczyźnie danych poglądów <i>marksistka</i>			<i>marskizm => marksista, marksistka</i>	
wykonawczyźnie czynności <i>szachistka</i>			<i>szachy => szachista, szachistka</i>	
nazwy mieszkańek <i>wrocławianka</i>			<i>Wrocław => wrocławianin, wrocławianka</i>	

3.3. Postępujące prace nad feminatywami

Relacje słowotwórcze i semantyczne zostały dotychczas uzupełnione dla pól semantycznych dotyczących nazw lekarek oraz filolożek (wybór związany z pracami nad edycją konkretnych fragmentów Słownosieci). W sposób analogiczny uzupełniane są relacje innych nazw żeńskich, kolejność i tempo pracy zależą jednak od założonych celów projektowych. Nowe jednostki należące do tej kategorii leksykalnej wprowadzane są od razu zgodnie z przyjętymi założeniami (por. graf 1).

Graf 1. Fragment grafu słownosieciowego przedstawiającego relacje synsetu *filolożka*

4. POLE SEMANTYCZNE DOTYCZĄCE KOBIET W ŻYCIU RELIGIJNYM

Bardzo dużą rolę w historii i kulturze Polski odegrały Kościoł Rzymskokatolicki i religia w ogóle, co znajduje odbicie w naszej leksyce. Wielopoziomowe struktury samego Kościoła, mnogość związanych z nim organizacji oraz udział w życiu kulturalnym, politycznym i społecznym stwarzają wiele płaszczyzn, na których ludzie mogą funkcjonować w odniesieniu do organizacji i religii samej w sobie. Kościół jest bądź co bądź strukturą raczej konserwatywną, silnie związaną z tradycją i pewnymi ściśle określonymi zasadami. Więcej: kiedy mówimy o Kościele Katolickim – a to on jest w Polsce dominujący – mówimy o instytucji ściśle patriarchalnej, jako że tylko mężczyźni mają w niej dostęp do władzy. Mimo to udział kobiet w życiu Kościoła – choć ograniczony do wyznaczonych wąskich ram – jest znaczny, a funkcje pełnione przez kobiety trzeba jakoś nazwać. Większy zakres desygnatów, tj. ról, które kobiety mogą odgrywać w strukturach, proponuje nam rzeczywistość innych związków wyznaniowych, jak np. Katolickiego Kościoła Mariawitów.

Słowski rejestruje w obrębie tego pola semantycznego:

- nazwy kobiet ze względu na przynależność do wspólnoty (np. *ewangeliczka, chrześcijanka*);
- nazwy kobiet ze względu na przynależność do organizacji wewnątrz wspólnoty (przede wszystkim nazwy zakonnice, np. *boromeuszka, benedyktynka*);
- nazwy kobiet ze względu na funkcję pełnioną wewnątrz wspólnoty, organizacji (np. *pastorka, ministrantka*);
- nazwy kobiet czczonych (np. *błogosławiona, bogini*⁵);
- inne nazwy kobiet należących do świata metafizycznego (np. *anielica, demonica*⁶);
- nazwy kobiet związanych z wiarą w inny sposób (np. *biblistka, teolożka*);
- nazwy kobiet o określonych postawach, cechach z perspektywy wspólnoty/organizacji (np. *apostatka, grzesznica*).

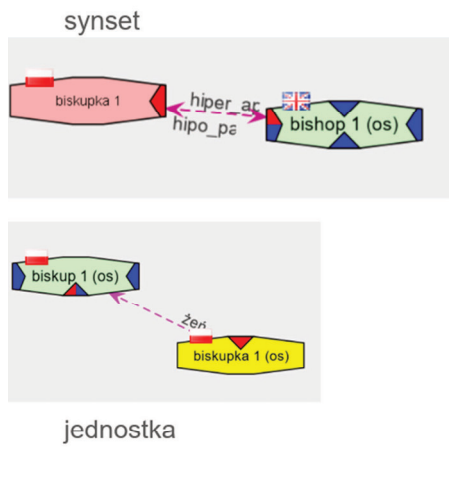
***Biskupka* – studium przypadku**

Chcielibyśmy przedstawić przykład wprowadzanych zmian wraz z uzasadnieniem, prezentując jednostkę *biskupka*. Grafy 2 i 3 są zaczerpnięte z aplikacji WordNet Loom 2.0 będącej interfejsem do przeglądania i edytowania Słowności.

⁵ Nadawanie kategorii męskości/żeńskości bytom metafizycznym może wydawać się kontrowersyjne, jednak wiele ich przedstawień nie ucieka od nadawania im wyraźnych, rozumianych binarnie cech płciowych czy postrzegania ich również przez ten pryzmat. Zwróćmy uwagę choćby na Prometeusza jako ojc a ludzkości czy Herę – matkę bogów. Tak więc choć ontologicznie trudno mówić o płci w odniesieniu do tego rodzaju bytów, nie można zaprzeczyć, że również one są często widziane przez ten popularny pryzmat poznawczy.

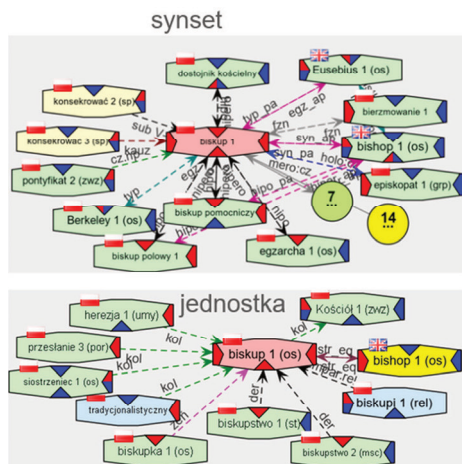
⁶ Jw.

Graf 2. *Biskupka*

pole opisu jednostki

Graf 3. *Biskup*

pole opisu jednostki

Pola opisu obu jednostek zawierają zarówno informacje o domenie i rejestrze, jak i przykłady i glosy. Jednak grafy prezentujące synsety i jednostki połączone relacjami z zestawianymi jednostkami są znacząco różne. Nawet bez szczegółowego analizowania poszczególnych relacji widzimy, że *biskup* wchodzi w wielokrotnie więcej połączeń, tak na poziomie synsetów, jak i na poziomie jednostek. *Biskupka* na poziomie jednostek jest oznaczona wyłącznie relacją żeńskości wskazującą na męską podstawę słowotwórczą. Z kolei na poziomie synsetów ma wyłącznie relację międzyjęzykową do synsetu *bishop*.

Analiza stu wystąpień każdej z badanych jednostek pozwoliła też na wyróżnienie typowych dla nich kontekstów. Podzieliśmy je na współwystępowanie z jednostkami rzeczownikowymi, przymiotnikowymi i czasownikowymi, a wyniki tej analizy przedstawiamy dla przejrzystości w tabeli (tabela 2).

Tabela 2. Typy kontekstów *biskup* i *biskupka*

część mowy	typ kontekstu	<i>biskup</i>	<i>biskupka</i>
przymiotnik	lokalizacja	<i>b. ołomuniecki, chełmski, bydgoski</i>	<i>b. niemiecka</i>
	wyznanie	<i>b. ariański, rzymski, katolicki</i>	<i>b. anglikańska, luterańska</i>
	funkcja	<i>b. honorowy, misyjny, diecezjalny, pomocniczy</i>	–
	cecha	<i>b. późny, hojny, dostoyny</i>	<i>b. transpłciowa, pierwsza, nowa</i>
rzeczownik	imię	<i>b. Mikołaj, Marek, Paweł</i>	<i>b. Jana Jeruma</i>
	funkcja	<i>b. ordynariusz, generał, senior, sufragan, ksiądz</i>	–
	lokalizacja	–	<i>b. Londynu, Kościoła Szwedzkiego, Łotyszka</i>
	inne	<i>b. męczennik, miasto biskupa, kościół biskupa</i>	<i>pani biskupka lesbijka, siostra biskupka</i>
czasownik	agens	<i>celebrować, podarować, święcić, pobłogostawić, konsekrować</i>	<i>zapowiedzieć, powrócić, chcieć usunąć, wskazać, spotkać się, krytykować</i>
	pacjens	<i>zamordować, głodzić, podziękować</i>	<i>umrzeć</i>

Brakujące typy użyc dla *biskupa* i *biskupki* są związane z analizowanym materiałem i wielkością próbki, ponieważ przeważająca część typów użyc powtarza się dla obu jednostek, i to pomimo wielkiej dysproporcji liczby kontekstów: w Monco *biskupka* występuje na dziś (17.01.2025) 122 razy, a *biskup* 535 206 razy. W dodatku pierwsze odnotowane użycie *biskupki* w Monco to 19 stycznia 2009 roku. Liczba użyc dość szybko rośnie, co widać było na grafie 5. Tak więc obie jednostki realizują podobne typy użyc – można powiedzieć, że stanowią swoje ekwiwalenty różniące się jedynie płcią desygnatu oraz kontekstem kulturowym związanym z brakiem ordynacji kobiet w Kościele katolickim.

5. PODSUMOWANIE

Rozwój leksyki w obrębie pola semantycznego dotyczącego kobiet w życiu religijnym jest zależny przede wszystkim od ich faktycznego udziału w tym życiu, tj. m.in. od ich obecności i pozycji w strukturach. Mimo patriarchalnego charakteru instytucji

Kościół Rzymskokatolickiego w jego strukturach (oraz w odniesieniu do nich) funkcjonuje wiele kobiet. Choć rzymski katolicyzm odgrywa w Polsce dominującą rolę, nie można tu zapominać również o innych wyznaniach i organizacjach religijnych, które w sposób mniej lub bardziej liberalny od niego odnoszą się do kobiet oraz ich obecności w strukturach i życiu religijnym w ogóle.

Obecność oraz pozycja kobiet w strukturach związków wyznaniowych oraz w odniesieniu do nich zmieniają się w czasie. Wraz z tymi zmianami możemy obserwować zmiany w języku, próbującym za rzeczywistością nadążyć i ustosunkować się jakoś do tych „nowych desygnatów”, tj. po prostu kobiet zajmujących nowe lub wcześniej niedostępne pozycje. Możliwe są dwie drogi: neosemantyzacja, czyli wykorzystanie istniejących słów i nadanie im nowych znaczeń (co może, przez podobieństwo fonetyczne do słowa *ksiądz*, spotkać formę *ksieni*), lub neologizacja przez derywację – czyli powstawanie zupełnie nowych form (np. niewystępująca w uzusie, choć systemowo poprawna forma *ksiądzka*).

Dzięki nowoczesnym narzędziom (jak korpusy i wyszukiwarki) jesteśmy w stanie na bieżąco monitorować pojawianie się i rosnącą popularność nowych form leksykalnych. Więcej – możemy śledzić ich rozwój w czasie. Mamy wreszcie możliwość badać konteksty, w jakich te formy występują, a więc i sprawdzić, czy są jedynie metaforycznym elementem dyskusji o języku, czy może już stałą częścią uzusu językowego.

Bibliografia

- Alberski, B., Jankowski, H. 2025. Opis leksykograficzny żeńskich nazw osobowych w Słownosieci. *Prace Językoznawcze* (w druku).
- Bevilacqua, M., Navigli R. 2020. *Breaking through the 80% glass ceiling: Raising the state of the art in word sense disambiguation by incorporating knowledge graph information*. W: *Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, red. D. Jurafsky i in., s. 2854–2864. Association for Computational Linguistics. Online: <https://iris.uniroma1.it/handle/11573/1431881> [dostęp: 17.01.2025].
- Derwojedowa, M. i in. 2008. *Words, concepts and relations in the construction of Polish WordNet*. W: *Proceedings of the Global WordNet Conference, Seged, Hungary January 22–25 2008*, red. A. Tanács i in., s. 162–177. Segedyn: Uniwersytet Segedyński.
- Fellbaum, Ch. 1998. A semantic network of English: The mother of all WordNets. *Computers and the Humanities* 32, s. 209–220.
- Grzegorzczkova, R., Puzynina, J. 1984. *Problemy ogólne słowotwórstwa*. W: *Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel, t. 2, cz. 2, s. 361–388. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grzegorzczkova, R., Puzynina, J. 1984. *Rzeczownik*. W: *Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel, t. 2, cz. 2., s. 389–464. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hołojda, K. 2013. *Jak Polki postrzegają feminatywy?* W: *Równościowy savoir-vivre w tekstach publicznych*, red. A. Małocha i in., s. 101–106. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

- Jankowski, H. 2022. W obronie języka czy w obawie przed zmianą? Manipulacje językowe w pracownych tekstach publicystycznych o nazwach żeńskich. *Acta Universitatis Lodzensis Folia Linguistica* 55, s. 73–87.
- Kołodziejek, E. 2022. Normatywne aspekty komunikacji inkluzywnej. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 21, s. 23–34.
- Łaziński, M. 2006. *O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Maziarz, M., Piasecki, M., Szpakowicz, S. 2013. The chicken-and-egg problem in wordnet design: synonyms, synsets and constitutive relations. *Language Resources and Evaluation* 47, s. 769–796.
- Miller, G. i in. 1990. Introduction to WordNet: An on-line lexical database. *International Journal of Lexicography* 3 (4), s. 235–244.
- Miller, G.A. 1985. *Wordnet: Dictionary Browser'in Information in Data*. W: *Proceedings of the First Conference of the UW Centre for the New Oxford Dictionary*. Waterloo, Canada: University of Waterloo. Online: <https://cir.nii.ac.jp/crid/1572824499217895936> [dostęp: 10.01.2025].
- Miller, G.A. 1995. WordNet: A Lexical Database for English. *Communications of the ACM* 38 (11), s. 39–41. DOI: 10.1145/219717.219748.
- Miller, G.A., Fellbaum, C. 2007. WordNet Then and Now. *Language Resources and Evaluation* 41 (2), s. 209–14. DOI: 10.1007/s10579-007-9044-6.
- Osińska-Szymańska, M., Preuhs, K. 2022. Polityczność feminatywów. *Studia Polityczne* 50 (3), s. 11–28.
- Pęzik, P. 2013. *Graph-based Analysis of Collocational Profiles*. W: *Phraseologie im Wörterbuch und Korpus*, red. V. Jesenšek, P. Grzybek, s. 227–243. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Pęzik, P. 2020. Budowa i zastosowania korpusu monitorującego MoncoPL. *Forum Lingwistyczne* 7, s. 133–150.
- Piasecki, M. 2009. *A WordNet from the Ground Up*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Tomaszewska, A., Jamka, A. 2024. Język wrażliwy na płęć w sejmie i senacie: badanie korpusowe strategii feminizacji i neutralizacji w polskim dyskursie parlamentarnym. *Język Polski* 104 (4), s. 1–14.
- Zachorska, M. 2023. *Żeńska końcówka języka*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

**Addenda to the inventory of female names in Słowosieć:
The case of biskupka 'bishop-FEM' and other female names in religious life
and institutions**

Summary

Due to the dynamic social discussion and the observed increase in the use of feminatives, we deemed it appropriate to modify the current way of describing these units in the plWordNet. We present the newly introduced masculinity relation describing male forms derived from female ones, such as *alternatywek* 'alternates', where the base form is the female variant *alternatywka*. We also describe the method of densifying relations, which is driven by the need to improve the quality of NLP texts, where feminatives appear more frequently and for which plWordNet

is utilized. Using the religious semantic field as an example, we propose a description of parallel hyponym–hypernym trees connected by femininity and masculinity relations at the unit level. We also provide a concise corpus-based analysis using the unit *biskupka* ‘bishop-FEM’ as an example, justifying the necessity of constructing analogous relational structures, to the extent possible, to the *biskup* ‘bishop’ unit.

Keywords: feminatives – lexicography – masculatives – personal names – morphosemantic relations – religion – plWordNet.

Adj. Marta Falkowska